

BÁNYAI TIBOR MÁRK

Jánosi Zoltán: Vállamon bárányos éggel

Nap, 2015

Nagy László születésének 90. évfordulójára Jánosi Zoltán egy több mint hatvan szerzőt felvonultató antológiát állított össze. A változatos műfajokba sorolható mintegy hetven írás között találunk a költő előtt tisztelgő verset, néhány művész barát visszaemlékezését, hosszabb-rövidebb cikkeket és tanulmányrészleteket. Jánosi pályaeértelmező szemléjének szinte kivétel nélkül minden darabja utánközlés. Ez azonban egy gyűjteményes válogatásnak természetesen nem róható fel, főként annak tükrében, hogy még az egyes Nagy László-monográfiák is lényegében változatlanul – az újabb kutatási eredmények bedolgozása nélkül – jelenhetnek meg akár egy-két évtized elteltével is.

Kettős célt valósít meg a könyv: egyrészt maga is részese a kultuszalakításnak, másrészt a költő lírapoétikájával és kánonban betöltött helyének újraértékelésével foglalkozik. A szerkesztés arányosságát illetően támadhatnak aggályaink. Amíg ugyanis sikerült egyensúlyba hozni a kultusz tanúsító-emlékező perspektívájából értelmezhető, a személyes érintettség hangján szóló írásokat és az irodalomesztétikai szempontokat érvényesítő kritikai vizsgálódásokat, addig hiányolhatjuk az életmű befogadástörténetében végbemenő hangsúlyeltolódások és dilemmák teljesebb körű bemutatását. Véleményem szerint a válogatás lehetett volna nyitottabb, ha tetszik, provokatívabb is, és hely(e)t adhatott volna a kultuszépítésbe nem illeszkedő, sőt akár a pikírt megjegyzésektől sem tartózkodó véleményeknek is. Annál is inkább, mivel maguk a beválogatott szövegek részletesen kitérnek ezekre.

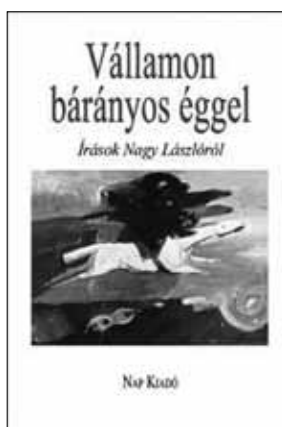
Korántsem biztos tehát, hogy szétfeszítették volna az antológia egységességét, az egyes fejezetek kérdésvetéseit az olyan markáns fenntartásokat megfogalmazó tanulmányok, mint például Hekerle Lászlótól az „Ördög már veletek”. Kísérelt Nagy László kései költészetéről (1986), Kálmán C. Györgytől a *Mi a bajom Nagy Lászlóval* (1989), Nyilasy Balázstól a *Kritikus töprengések egy jelentős*

költőről (1986) vagy szintén tőle *A sorsvállaló én két-féle poétikája. Dsida Jenő: Nagycsütörtök, Nagy László: Ki viszi át a Szerelmet* (2011). A könyv egységes szemléletét ad abszurdum még Odorics Ferencnek *A nagy szerelmi átvitel. Ki viszi át fogában tartva Nagy Lászlót a túlsó partra?* (1997) című, meglehetősen dekonstruktív, szoros versolvasata is tovább tudta volna árnyalni, mivel éppen azt példázza, hogy Nagy László költészete mennyire sokrétű és termékeny értelmezési lehetőségeket rejt magában.

A befogadástörténet íve pontosabban kirajzolódna, ha Jánosi mindegyik monográfiából – a teljesség igényével – közöl egy-egy tematikusan kapcsolódó részletet. Gondolok itt Tüskés Tibor *Nagy László pályaképe* (1983) vagy Kiss Ferenc *Írások Nagy Lászlóról* (1993) című, a kötetből kimaradt munkájára. Vasy Gézától – egy iszkázi emléknapon elhangzott beszéden túl – lehetett volna valamit *Nagy László-könyvéből* (1995) is idézni. Tarján Tamástól is talán szerencsésebb lett volna a *Nagy László tekintete* (1994) című tanulmánygyűjteményből kölcsönözni, mint csupán kéziratból közölni egy kritikailag kevésbé érdekes, bár kétségkívül nóvumot jelentő elemzést a *Hét vers Kondor Béla képeihez* ciklusról.

Fenti észrevételeimet részben magyarázza a tény, hogy az óriási szakirodalom adekvát megrostálása eleve lehetetlennek tűnő vállalkozás. Az utószókból tudjuk, hogy a költő életművéről – a többszer-

zős tanulmányköteteket is számítva – eddig 16 könyv látott napvilágot, amely önmagában több mint négyezer oldalt tesz ki. Jánosi a 2000-ben *Havon delelő szivárvány* címmel szintén a Nap Kiadó jóvoltából megjelent pályaeértelmező kötetből kiindulva, az azóta eltelt tizenöt éves hiányt pótolandó szemelvényez. Választásai zömmel a kilencvenes évektől egészen 2015-ig terjednek. Ez összhangban áll a szerkesztés vállalt célkitűzésével, hogy reprezentálja az életmű lezárulása után fel lépő fiatalabb irodalmárnemzedéket is: Ekler Andrea, Falusi Márton, Nagy Gábor, Szentmártoni Já-

nos és kiemelten Soltész Márton valóban izgalmasan érvel Nagy László korszerűségének megítélésében. Csak sajnálhatjuk, hogy az Írószövetség Nagy László-évének záró eseményeként 2015 novemberében tartott konferencia – jelesül Falusi Mártonnak *A nyitott mű esztétikája Nagy László lírájában* című írása – már nem képezhetette a válogatás tárgyát.

A kötet számos írása tanúsítja, hogy Nagy László költői örökségének kritikai értékelése napjainkban is teljesen ellentétes nézetek kereszttüzében áll, a tárgyszerűsége törekvő, konstruktív szakmai vita azonban még várat magára. Még ha Jánosi a profetikus hangoltságú küldetéses-képviselési lírát elutasító, egyszersmind a termékeny bizonytalanságot és többértelműséget hiányoló interpretációk közlésétől eltekintett is, kétségtelen, hogy biztos kézzel választott egy majdani számvetéshez nélkülözhetetlen szövegeket Görömbei And-

rás (1992) nagy-, illetve Tolcsvay Nagy Gábor kismonográfiájából (1998).

A monográfiaszerzők közül Tolcsvay Nagy kritikát is megfogalmaz, például amikor „Nagy László költészetének 19. századiságáról” beszél, vagy arról, hogy „hiányzik belőle a reflektáltság”. N. Pál József dolgozata viszont nagyon is reflektálnak, a kort néven nevezőnek tartja ezt a lírát, sőt a pálya utolsó évtizedében „egyáltalán nem a megkérdőjelezhetetlen magabiztosságot” érzékeli.

Alapvetően más dimenzióba helyezheti Nagy László-képünket Jánosi Zoltán saját, nagyszabású tanulmánya, amely szerint a költő életműve példaszzerű szervezéssel kapcsolódik a Latin-Amerikából kiinduló posztkolonális irodalmi vonulathoz. Ez az okfejtés túlmutat(ni látszik) már a vita keretein, egyúttal pedig hozzájárul ahhoz, hogy – bár nem teljes körű, de – átfogóbb betekintést nyerjünk a Nagy László-recepció jelenlegi kérdésirányába.

STURM LÁSZLÓ

Bertók László: Firkák a szalmaszálla

Magvető, 2015

Bizonyos, hogy Bertók László egyik Múzsája a formaihet. A nyolcvanas évek második felétől „három az ötödiken” szonettel véglegesítette helyét a kortárs költészet élvonalában. Volt később egy haikus korszaka is. És mindkét pályaszakasz tanúsította, nemcsak a hagyományos versalak elevenítette meg a költő alkotóerejét, hanem az alkotóerő is a versformát: a szonetsorokat rövidebbre, „magyarosabbra” vágta, a haikut pedig megrímelte, összefűzte. Jöttek aztán (újra) a strófabontás nélkül egybefolyó versek. A *Pénteken vasárnap* (2010) kötet végig három versszakos, jambizáló költeményeket tartalmaz, ezekből jut még egy ciklusnyi a 2014-es *Ott mi van?* kötetbe. Az *Ott mi van?* utolsó harmadát viszont már a *Firkák a szalmaszálla* darabjai töltik ki (ugyanezzel a címmel). Ezek egészültek most ki, és váltak önálló köteté.

A *Firkák a szalmaszálla* új formaötlete a kétsoros vers. A cím két sort fog össze (a szótagszám nyolc és tizenkettő között váltakozik – egy versen belül mindig azonos –, és mindig értelmezhető ütemhangsúlyosként, például gyakori a felező tizenkettes). Kilenc ilyen kis szösszenet kap egy ösz-

szefogó címet, tizenöt kilences egység pedig egy még átfogóbbat (mondjuk, cikluscímet). Három ciklus van.

Többnyire nehéz lenne eldönteni, miért épp azt a kilenc kétsorost fűzte egybe a költő, és miért pont abban az egymásutánban. Legalább annyira talányos a kapcsolatuk, mint amennyire értelmezik egymást. A talány, a rejtvénytől már eleve a választott formából is adódik. Mit lehet elmondani két sorban? Na persze, itt már vigyázni kell, mert minimum kétfelé ágaznak a lehetőségek. Bizonyos kérdéseket ilyen terjedelemben csak sejtetni, felvilágtani lehet. Másrészt azonban kínálkozik az epigrammaszerű véglegesség is. Bertók él mind a két eséllyel. Ugyan a kihagyás, a sejtetés az uralkodó, de fel-felbukkannak aforizmaszerű életbölcsesek, megfigyelések.

Az ilyen rövid forma (lásd még például a haikut) fokozottan ki van téve a sablon, az irodalom alattiság veszélyének. Hogy nincs elég tere költészeté emelkedni. Hogy túl nagy szerepet játszik az olvasó hangulata: mi képes éppen megérinteni. A versikék egybeszerkesztésének mindenesetre megvan az a

